

Colom i la seva relació amb Portugal

Jordi Indiano. Historiador

0. Colom i la guerra civil catalana

Si sabem per en Català i Roca que alguns dels germans del Descobridor participaren de forma molt activa en la guerra contra Joan II¹, no és d'estranyar que el propi Colom també hi prengué part des d'un bon començament, com així fou.

Segons en Mitjana de las Doblas, Colom fou armat cavaller l'any 1463 pel rei Enric IV, a l'inici per tant, de la guerra civil². Per un altre autor, en Lluís Ulloa, sabem que en “Joan Colom, català, l'antic corsari, que un temps havia estat com a rebel al servei del conestable de Portugal, fill de Pere el Viatger i nebot d'Enric el Navegant”³. També serví el rei Renat d'Anjou (nét, per línia materna dels reis d'Aragó, fill de Lluís d'Anjou, un dels pretendents en el Compromís de Casp, i cosí i feudatari de Lluís XI, rei de França), cridat per la Generalitat després de la mort del Conestable el juny de 1466, per una carta que el mateix Colom adreçà als Reis Catòlics, on reconeixia que havia lluitat sota les ordres d'aquell rei, la qual cosa implica que també serví el rei de França.

¹ PERE CATALÀ I ROCA: *Quatre germans Colom, el 1462*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1978. **Francesc Colom i Bertran** fou canonge de la catedral de Barcelona, ardiaca del Vallès, representant del braç eclesiàstic de la Generalitat, conseller, ambaixador i vicari general de Barcelona. Tingué un tracte constant amb el Conestable. En el moment de la mort d'aquell, en Francesc era president de la Generalitat, raó per la qual presidí l'acte d'enterrament a Santa Maria del Mar, a Barcelona. Per en Carreras Valls sabem que morí el 10 d'octubre de 1472. Pel que fa a **Guillem Colom** fou membre, com el seu germà Francesc, del consell que demanà la llibertat del príncep de Viana i diputat de la Generalitat. El 1474, com a membre del braç militar prestà jurament a Joan II. **Lluís Colom** (el Bartomeu de les cròniques oficials) fou, abans de la guerra, administrador de les places i mercats de Barcelona i fou un dels que assetjà la Força de Girona l'any 1462, sent ferit. Acabada la guerra, fou declarat rebel, no es va sotmetre's i emigrà cap a Sicília (any 1474). Per què a Sicília? En Mitjana de las Doblas ens dóna la resposta al referir-se a la Sicília de l'època en els següents termes : “país de refugi dels insubmisos catalans” (ENRIC MITJANA DE LAS DOBLAS: “Montserrat en el segle XV”, *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, Barcelona, gener 1932, p. 17). L'any 1478 en Lluís ja s'hauria reconciliat amb el rei Joan II, perquè l'any següent ja participa en les Corts.

² ENRIC MITJANA DE LAS DOBLAS: “La casa dels Colom a Barcelona”, *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, Barcelona, octubre de 1913, p.356.

³ LLUÍS ULLOA: *Noves proves de la catalanitat de Colom. Les grans falsedats de la tesi genovesa*, Llibreria Oriental-Americana. Maisonneuve Frères, París, 1927, p. 124.

Segons el Dietari de la Generalitat, en Colom participà el 21 de desembre de 1470 en la cerimònia d'enterrament de Joan de Lorena, fill de Renat d'Anjou, rei dels catalans en aquells moments.

Així doncs, tenim constància de la participació d'en Colom en la guerra civil des de l'any 1463 fins com a mínim l'any 1470.

Finalitzada la guerra, probablement marxà cap a Sicília amb el seu germà Lluís (Bartomeu).

Hi ha algun autor com el nordamericà Washington Irving⁴, que en el seu moment defensà que en Colom arribà a Portugal l'any 1470, és a dir entre cinc i set anys abans de la data més o menys acceptada per tothom. El que no ens va dir aquest autor és d'on va treure aquesta informació. No obstant això, aquesta dada no tindria res d'inversemblant si pensem que la guerra a Catalunya estava donant un tomb inesperat pels interessos d'aquell, i buscant un territori "amic" on marxar, decidís fer-ho a Portugal animat pels seus companys d'armes portuguesos vinguts a Catalunya uns anys abans. A més a més, Portugal oferia la possibilitat al Descobridor de viure i d'informar-se en primera persona de tots els descobriments i expedicions que en aquells anys s'estaven fent amb el patrocini de la cort portuguesa.

1. L'estada de Colom a Portugal (1476-1485)

Acabada la guerra civil, moltes famílies catalanes addictes a la Generalitat marxaren cap a Portugal per tal de lliurar-se de les possibles represàlies dels vencedors. Igualment, moltes persones, ja fossin parents, col·laboradors, etc., lligades a l'administració portuguesa de Pere IV, també retornarien a Portugal. Entre aquests, també cal dir, n'hi hagueren que es casaren amb catalanes. Potser el cas més rellevant fou el de Joao d'Abranches, comte d'Abranches, que es casà amb Elionor, germana del comte de Pallars, Hug Roger de Pallars, personatge aquest darrer vinculat a Joan II de Portugal com veurem més endavant.

També cal tenir present el fet que els partidaris de la Casa d'Urgell –lligada per vincles de parentiu amb la casa reial portuguesa en tant que Isabel d'Urgell, filla del darrer comte d'Urgell, es casà l'any 1428 amb Pere de Coïmbra- que amb el Compromís de

⁴ WASHINGTON IRVING: *Vida del Almirante don Cristóbal Colón*, Ediciones Istmo, Madrid, 1987, p. 21.

Casp van veure desaparèixer les seves opcions de governar el país, també deurien emprendre el camí de l'exili. I quin lloc millor, que Portugal.

Per tant, veiem com al llarg del segle XV, hi ha dues circumstàncies que expliquen la presència catalana a Portugal. Tot i així, amb anterioritat a aquella època ja trobem súbdits de la Corona d'Aragó en terres portugueses. Cal recordar que el cosmògraf mallorquí mestre Jacob fou cridat, a principis d'aquell mateix segle, per l'infant Enric el Navegant, per dirigir l'Acadèmia Nàutica de Sagres.

A Portugal en Colom es dedicava a l'el·laboració de cartes nàutiques. L'Antonio Rumeu de Armas a *Colón en Barcelona*, fent referència al cronista portuguès de l'època Bartolomeo Sanarega, ens diu que en Colom anà a Portugal perquè és on s'hi trobava el seu germà Lluís -a qui les cròniques oficials anomenen Bartolomé- el qual es dedicava a dibuixar cartes geogràfiques.⁵ En Washington Irving esmenta que “*quan [en Colom] estava a terra, s'ocupava en dibuixar mapes i cartes per a mantenir a la seva família... La confecció d'una carta o mapa correcte exigia en aquells temps suficient instrucció i experiència per a distingir a qui les tenia*”.⁶

També el Descobridor tingué temps de participar en nombroses expedicions de descoberta, promogudes per la pròpia Corona portuguesa tals com:

- any 1477. Expedició a Anglaterra, Groenlàcia i Islàndia. Aquesta expedició fou patrocinada pel rei de Dinamarca que demanà al seu parent Joan II, algun pilot expert per a una expedició que volia fer a l'Àrtic. El rei portuguès li oferí a Colom, la qual cosa suposa que “*no solament era ben rebut a la cort portuguesa sinó que era considerat com un gran navegant i com un home de confiança, mereixedor d'una recomanació reial*”⁷. Segurament, en aquesta expedició anà acompanyat del seu germà Lluís.
- any 1481. Expedició reial, dirigida per en Diego d'Azambuja -portuguès que lluità a Catalunya al costat del Conestable contra Joan II- a la Costa d'Or. Es construí la fortalesa de Sao Jorge da Mina. Pel que fa als acompanyants d'en Diego, en Pinheiro Marques ens diu que “*l'acompanyaren altres col·laboradors i companys seus que, tal com era propi, eren fidels a la Casa de Coïmbra i que havien estat*

⁵ ANTONIO RUMEU DE ARMAS: *Colón en Barcelona*, Sevilla, 1944.

⁶ WASHINGTON IRVING: op. cit., p. 22.

⁷ JORDI BILBENY: *Totes les preguntes sobre Cristòfor Colom. David Bassa entrevista Jordi Bilbeny*, Llibres de l'Índex, Barcelona, 2003, p.47.

antics servidors i acompanyants a Catalunya del Conestable Pere. Són els casos per exemple de Rui de Oliveira, o de l'escuder Aires Gomes"⁸.

- anys 1482-1483. Viatge a Guinea i visita a Sao Jorge da Mina. Charles Verlinden afirma que en aquesta expedició Colom comandava dues naus⁹. En el llibre del primer viatge el mateix Colom reconeix que viatjà moltes vegades de Lisboa a Guinea.
- Any 1487. Expedició de Bartolomé Dias a l'extrem sud d'Àfrica (descobriments del cap de Bona Esperança). Segons el Pare Casaus a *Historia de las Indias*, en Lluís participà en aquesta expedició. Pel que fa a en Colom, el mateix Casaus ens diu que també hi prengué part, per tot seguit dir-nos que no. Per tant, ens queda el dubte de saber si realment hi participà o no. No obstant això, hi ha una autora italiana que afirma que en Colom estigué present a Lisboa en el moment d'arribada de l'expedició, el desembre de 1488¹⁰. De ser certa aquesta informació, tindríem un aspecte interessant a seguir investigant perquè en contra de la idea que en Colom estigué a Portugal fins l'any 1485, veiem com encara l'any 1488 s'hi estava.

1. a. El cercle d'amistats de Colom a Portugal, el casament amb Felipa de Coïmbra, i la seva vinculació amb les cases reials portuguesa i anglesa

De l'estada de Colom a Portugal ben poca cosa ens n'ha quedat. Queden encara molts interrogants per resoldre. Amb qui es relacionà en la seva estada en terres portugueses? Arribà sabent que es casaria i amb qui ho faria? En quines circumstàncies deuria conèixer a la que seria la seva dona? Forçosament en Colom i la Felipa (1437-1493/7) es deurién haver conegut a través dels seus amics mutus, és a dir, aquells portuguesos, companys d'armes d'en Colom, que lluitaren a Catalunya al costat del Conestable Pere, germà de la Felipa, i que després alguns d'ells retornarien a Portugal. Qui podien ser aquests amics mutus? En Lluís Ulloa ens dóna una pista al dir que en "*Colom deuria trobar-se a Lisboa... alguns amics, entre els vells companys del*

⁸ ALFREDO PINHEIRO MARQUES: *A maldição da memória. Do infante dom Pedro e as origens dos descobrimentos portugueses*, Centro de Estudos do Mar, Figueira da Foz, 1994, p.268.

⁹ CHARLES VERLINDEN: "Colón, Cristóbal", Gran Enciclopedia Rialp, VI, Madrid, 1972.

¹⁰ LUISA CHIAPPORI : *Columbus 92*, Gènova, juny de 1990, p.10.

conestable Pere”¹¹. Sens dubte cal pensar en els Silva, els Azambuja, els Ataide (Teide), etc.. Pel que fa als primers, cal recordar que en Joan de Silva –un altre portuguès que acompanyà el Conestable a Catalunya, i que gaudí d’importants càrrecs militars a l’Empordà durant la guerra civil- fou cambrer major del príncep Joan des de l’any 1459 fins a la seva mort ocorreguda suposadament l’any 1475, moment a partir del qual ho seria el seu fill Aires, a qui el rei Joan II de Portugal encomanà la detenció del duc de Bragança i la seva posterior custòdia fins a ser executat públicament a Èvora l’estiu de 1483. Al mateix temps, el germà d’en Joan, Ferran, -que també estigué present a Catalunya- fou el majordom major de la reina Elionor, dona de Joan II. D’aquest personatge sabem que participà en una expedició de descoberta de noves terres, per una carta reial de data 28 de gener de 1474, on el rei Alfons V li feia donació de certes illes descobertes, donació que s’ampliava a l’illa anomenada de les Set Ciutats¹², la qual cosa demostra clarament la vinculació d’en Ferran amb tota l’empresa de descobertes d’aquells anys. Per això no ens ha d’extranyar que un autor com l’Alfredo Pinheiro Marques¹³ ens digui d’ell que fou el responsable del renaixement dels descobriments portuguesos. Tampoc ens ha d’extranyar que aquest personatge i en Colom es tractessin, ja que s’havien de conèixer de la seva anterior participació en la guerra civil catalana.

Un altre portuguès relacionat amb Catalunya amb qui tractà en Colom fou en Diego d’Azambuja, a qui el Descobridor acompanyà en una de les nombroses expedicions de descoberta a la costa occidental d’Àfrica. Aquest personatge, que a Catalunya fou senyor del castell de Montsoriu, era membre de la casa del rei Joan II, i per tant, un valedor molt important dels interessos d’en Colom davant la cort portuguesa.

En Colom es relacionà amb altres personatges com el cosmògraf italià Toscanelli -que havia sigut metge del cardenal i arquebisbe de Lisboa Jaume (1434-1459), fill de l’infant Pere i germà de la dona de Colom- amb qui, ja a l’any 1474 mantingué correspondència: “*Encara que durant 1474 havia concebut Colom el disseny de trobar un camí occidental per a l’India, estava encara cru i inmadur en el seu cap. Així es desprèn de la seva correspondència de l’estiu d’aquell any amb el docte florentí Paolo Toscanelli*”¹⁴. Per tant, és del tot possible, que ja en aquell mateix any en Colom

¹¹ LLUÍS ULLOA: op. cit., p. 117.

¹² JAIME CORTESAO, AVELINO TEIXEIRA DA MOTA: *El viaje de Diego de Teive. Colón y los portugueses*, Universidad de Valladolid, 1975, p.40.

¹³ ALFREDO PINHEIRO MARQUES: op. cit., p.232.

¹⁴ WASHINGTON IRVING: op. cit., p. 30.

estigués a Portugal. Precisament, fou en aquella mateixa data, que en Toscanelli s'adreçà a la cort portuguesa -a través del canonge de Lisboa, Fernán Martínez, de qui el florentí afirmà que era familiar del rei Alfons V- per oferir la proposta de navegar cap a l'Índia a través d'Occident. Veiem doncs, aquest personatge vinculat a la casa de Coïmbra al llarg de la segona meitat del segle, primer al costat d'un fill de l'infant Pere, i després, tractant amb Joan II, nét i hereu polític d'aquell i amb el mateix Colom.

Toscanelli l'any 1459 estigué present a Florència en la mort del cardenal Jaume de qui, com hem dit anteriorment, era metge personal. En aquest context, el florentí conegué els germans Anes (Yañez), Àlvar i Alfons, exiliats a la capital toscana, servidors de la Casa de Coïmbra (l'Àlvar fou canceller major i escrivà de l'infant Pere, preceptor del cardenal Jaume, bisbe d'Algarve i d'Èvora. L'Alfons fou mestre-escola de Coïmbra i preceptor dels fills de l'infant Pere), i marmessors del cardenal Jaume¹⁵. Curiosament, aquests són els dos mateixos germans que acompanyaren en Colom a Amèrica en el primer viatge.

Pel que fa a altres personatges o institucions amb qui es relacionà Colom en la seva estada a Portugal, en Pinheiro Marques ens diu el següent: “*Colom sens dubte frequentà els cercles lligats a l'Ordre de Santiago i a l'Ordre d'Avis... i sens dubte feu estades a Lisboa i Setúbal... i sens dubte visità el convent de Santos, de l'Ordre de Santiago (on s'hi estava Felipa [la que seria la seva dona], tieta del príncep Joan*”¹⁶. A aquest convent -residència de dones nobles on també hi estigué hostatjada des de l'any 1472 fins a la seva mort la infanta Joana¹⁷, el governador de la casa de la qual fou ni més ni menys que l'anteriorment esmentat Ferran de Silva,-, hi solia anar l'Almirall a escoltar missa, segons ens diu el seu fill Ferran¹⁸. Per tant, aquest fou sens dubte un dels llocs on s'haurien conegut o vist per primera vegada la Felipa i en Colom.

La relació d'en Colom amb els reis Alfons V i Joan II (hereu testamentari del Principat de Catalunya¹⁹, per voluntat del Conestable, en virtut de la institució que va fer a favor d'aquell abans de morir davant del secretari Ruy Vaez i del protonotari i conseller Roderic Vidal) s'explicaria pel casament entre el Descobridor i la Felipa, matrimoni que

¹⁵ ALFREDO PINHEIRO MARQUES: op. cit., p. 248.

¹⁶ ídem., p. 250.

¹⁷ Filla d'Alfons V i germana del futur rei Joan II.

¹⁸ HERNANDO COLON: *Vida del Almirante don Cristóbal*, Fondo de Cultura Económica, Madrid, 1998, p. 36

¹⁹ J. ERNESTO MARTÍNEZ FERRANDO: *Tragèdia de la insigne reina doña Isabel*, 2ª edició revisada i prologada per Carolina Michaëlis de Vasconcellos, Imprensa da Universidade, Coïmbra, 1922, p. 165.

vincularia Colom amb les corts de Portugal i d'Anglaterra i amb la casa d'Urgell, en tant que Alfons V estigué casat amb Isabel d'Urgell -filla de Pere de Coïmbra, pare del Conestable i d' Isabel d'Urgell, filla gran de Jaume, darrer comte d'Urgell-. Joan II, que també seria rei, fou fill també d'una Urgell.

Així doncs, tal com ha demostrat en Caius Parellada, si sabem que en Colom es casà cap a 1478 o 1479, amb Felipa de Coïmbra, germana del Conestable Pere i néta del comte d'Urgell, tindrem resposta a la pregunta de com és que en Colom tingué accés a la cort portuguesa.

Per reafirmar la condició de noble d'en Colom, també podríem parlar del seu escut d'armes, del seu parentiu amb el corsari Casanova Coullon i del tractament que en les Capitulacions de Santa Fe se li fa de "*don*", distinció exclusiva de la noblesa, però ara això no toca.

Sempre s'ha considerat que una de les raons que expliquen la marxa d'en Colom de Portugal fou la mort de la seva dona. Però, si sabem que la Felipa no morí fins l'any 1493 o 1497, aquesta idea queda immediatament invalidada, o, si més no, posada en dubte. Potser s'ha pensat que tallant d'arrel tota relació amb Portugal amb posterioritat als anys 1484-1485, s'el·liminarien interrogants com el de la seva estada a Lisboa, en la tornada del seu primer viatge. No seria que arribà directament per veure la seva dona i no, que com diuen les cròniques oficials que hagué de fer parada després d'haver patit una forta tempesta?

1. b. La seva relació amb la cort portuguesa

No es té constància que en Colom fos rebut mai pel rei Alfons V. Aquest fet, a parer meu, es podria interpretar de dues maneres. O bé tots els temes de descoberta de noves terres el rei els havia delegat en el seu fill²⁰, el príncep Joan, futur rei Joan II (1491-1495), idea d'altra banda totalment lògica, atès el protagonisme de Portugal en les expedicions de descoberta per la costa occidental d'Àfrica; o bé, el propi rei no volgué rebre en Colom. El que hagués estat normal, és que el rei, juntament amb el seu fill Joan haguessin rebut el Descobridor. És que en Colom era pel rei Alfons "un ningú"? Crec

²⁰ Cal recordar que els últims anys del regnat d'Alfons V es caracteritzaren per la guerra contra Castella i la successió de la princesa Joana. Aquest fet podria ajudar a explicar el perquè el rei delegà en el seu fill segons quins afers. De fet, des de 1475, el príncep Joan assumí la regència del regne, degut a les absències del seu pare, que es trobava a Castella i posteriorment -1476-1477-a la cort francesa, intentant

que no. La prova és que al poc d'arribar en Colom a Portugal, s'embarcà en una expedició al nord d'Europa, organitzada pel rei de Dinamarca el qual, com hem esmentat anteriorment, havia demanat al seu parent Alfons V, pilots experts, i aquest li recomanà ni més ni menys, en Colom. Així doncs, si el rei Alfons no volgué rebre en Colom, només em queda pensar en una única raó: en Colom havia estat un lleial col·laborador i servidor del Conestable a Catalunya i el rei Alfons, era en última instància, el responsable i beneficiari de la mort de Pere de Coïmbra -el sogre d'en Colom- i de la posterior caiguda en desgràcia d'aquesta família i de tots els seus servidors, com els Abranches, Azambuja, Silva, Anes, Ataide, etc..., situació que anys a venir, s'encarregaria de solucionar el futur rei Joan II, nét del propi Pere de Coïmbra i continuador del projecte polític del seu avi²¹.

Durant la seva estada a Portugal, en Colom tingué accés a la Cort varies vegades.. La primera fou al poc d'arribar, l'any 1478, quan fou rebut per l'aleshores príncep Joan, futur rei Joan II. L'any 1483, fou novament rebut en audiència exposant al monarca les seves idees sobre la descoberta de noves terres. D'aquesta trobada ens han quedat dos testimonis contradictoris entre sí. Un és el de Ferran, fill de l'Almirall, que ens diu que el rei acceptà la proposta que se li feia a excepció de les demandes que en Colom volia per a sí. El segon testimoni és el de l'historiador Joao de Barros, per a qui, el rei abans de prendre cap decisió, preferí convocar una comissió d'experts en temes nàutics i de cosmografia formada per Diego Ortiz de Vilhegas, bisbe de Tànger, cosmògraf i teòleg, el mestre José Vizinho, jueu i cosmògraf reputat –Peter Forbath ens descriu aquest personatge com a “*excel·lent matemàtic, astrònom i cartògraf, a més a més de ser el millor pilot de la flota*”²², i el mestre Rodrigo, físic i metge personal del Rei. Tot i que de les deliberacions d'aquests personatges amb en Colom no en sabem res, sí ens ha quedat que la comissió titllà el projecte colombí d'extravagant i visionari. No quedant convençut de les seves conclusions, el rei convocà de nou un consell format per prelats i persones doctes del regne, però de nou la proposta de Colom fou rebutjada²³, “*tot i*

aconseguir una aliança contra Castella. Caldria preguntar-nos, en aquest context de guerra successòria a Castella, quin paper jugà en Colom?. Es mantingué al marge? Prengué part per algun bàndol?

²¹ Vegeu ALFREDO PINHEIRO MARQUES: *A maldição da memória. Do infante dom Pedro e as origens dos descobrimentos portugueses*, Centro de Estudos do Mar, Figueira da Foz, 1994.

²² PETER FORBATH: *Congo luso. La conquista portuguesa del Congo (1482-1502)*, Edhasa, Barcelona, 2000, p. 34.

²³ WASHINGTON IRVING: op. cit., p. 35.

*l'acalorada defensa del comte de Villareal*²⁴, Pere II de Meneses²⁵, fill de Pere I de Meneses, estret col·laborador de l'infant Pere en la conquesta de Ceuta de 1415. Veiem doncs, com en Colom tingué importants aliats al sí de la cort, i que malgrat tots els esforços possibles a favor dels seus interessos, el rei acabà per no acceptar els seus propòsits. De la resposta donada per aquest segon consell el rei no deuria haver quedat convençut perquè algun assessor reial –alguns diuen que el mateix bisbe de Ceuta-, pel que sembla, proposà “*que es mantingués a Colom entretingut... mentre es despatxava secretament un vaixell en la direcció que ell havia assenyalat, per a comprovar el fonament que pogués tenir la seva teoria*”²⁶. Aquesta expedició fracassà, tornant a Lisboa i ridiculitzant el projecte de Colom.

Després del fracassat intent a Portugal, en Colom, utilitzant de nou les relacions de parentiu, envià el seu germà Lluís, el Bartomeu de les cròniques, a la Cort d'Anglaterra²⁷. Aquest, fou rebut per Lord Bacon, un important membre de la Cort d'Enric VII. Però si pel pare Casaus²⁸ sabem que en Lluís acompanyà al navegant Bartolomé Dias en el seu viatge de descoberta del Cap de Bona Esperança, i que aquests tornaren el desembre de 1487, no serà fins l'any següent, que en Lluís pogué arribar a la Cort anglesa.

Cansat d'esperar una resposta, en Lluís marxaria cap a París on seria rebut pel rei Carles VIII a fi d'informar-se de les pretensions de Colom. A França s'hostatjà a casa del Duc de Borbó.

Pel que fa a la vinculació de Colom a la cort anglesa, aquesta s'explica perquè Felipa de Coïmbra era néta de Felipa de Lancaster, germana d'Enric IV, rei d'Anglaterra (1399-1413).

²⁴ MARQUÉS DE HOYOS: *Colón y los Reyes Católicos*, Madrid, 1892. Conferència llegida a l'Ateneu de Madrid el dia 24 de març de 1891.

²⁵ Fou cinquè capità-governador de Ceuta entre 1460 i 1465, comte d'Ourem, marquès de Vila Real i senyor d'Almeida. Estigué casat amb Brites de Bragança, filla de Ferran de Bragança, segon duc de Bragança, i besnéta de Joan I d'Avis.

²⁶ WASHINGTON IRVING: op. cit., p. 37.

²⁷ “*Descontent Colom del comportament de la cort de Portugal; morta ja la seva dona, i no tenint ja cap lligam familiar amb aquell país, abandonà Lisboa, i mentre despatxava al seu germà Bartomeu amb un memorial pel rei Enric VII d'Anglaterra, demanant-li protecció pels seus atrevits projectes i portant a més a més un mapamundi dibuixat per aquell, es traslladà al petit port de Palos, aprop de Huelva, acompanyat del seu únic fill Diego, que podria tenir vuit anys d'edat*”. PATRICIO MONTOJO: *Las primeras tierras descubiertas por Colón*, Madrid, 1892. Conferència llegida a l'Ateneu de Madrid el dia 30 de novembre de 1891.

²⁸ BARTOLOMÉ DE LAS CASAS: *Historia de las Indias*, edició d'Agustín Millares Carlo, Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1986, llibre I, cap. 7.

Per tant, veiem en Colom vinculat a les principals cases reials europees, en tant que el seu casament amb Felipa el lligava a la Casa d'Urgell i de retruc a la casa reial portuguesa i anglesa. I el seu accés a la cort francesa s'explica perquè els Anjou i els Urgell eren parents.

2. Conclusions

Més que conclusions, el que pretenc amb aquest treball és obrir noves línies de recerca sobre aspectes de l'estada de Colom a Portugal que no s'han tingut en compte per part dels investigadors. Em refereixo a aspectes com:

- paper de Colom en la guerra entre Portugal i Castella;
- quina relació mantingué Colom amb aquells portuguesos que participaren en la guerra civil al costat del Conestable Pere, i que una vegada retornats al seu país tingueren un paper destacat en les empreses de descoberta portugueses (els Silva, els Azambuja, etc..)
- l'any 1485 és la data acceptada per tothom a l'hora de parlar de l'arribada de Colom a Castella. Però amb posterioritat a aquest any, hi ha autors que afirmen que Colom, a finals de 1487, estigué a Lisboa esperant l'arribada del seu germà Lluís que havia participat en l'expedició de Bartolomeu Dias, en què s'havia descobert el Cap de Bona Esperança.
- pel que fa al viatge de retorn del primer viatge, la història oficial ens diu que en Colom hagué de fer escala forçosa a Portugal, però, i si voluntàriament hagués volgut fer-hi estada, per exemple, per veure la seva dona Felipa?
- potser l'interrogant més important sigui el de respondre a perquè en Colom oferí el seu projecte primer a Portugal. La resposta crec que és clara: Colom es considerava un urgellista, i com a tal, s'oferí als reis de Portugal Alfons V, casat amb la néta del darrer comte d'Urgell, i Joan II, hereu polític de Pere el Conestable. Foren raons polítiques les que portaren Colom a oferir-se primer que tot a Portugal i potser el seu casament amb Felipa anà en aquesta línia, en el d'assegurar mitjançant el seu parentiu amb la família reial portuguesa, el sí dels monarques als seus projectes. Però tots sabem que les coses no anaren com Colom hagués volgut.

Podem establir doncs, com, sobre l'estada de Colom a Portugal hi ha molts dubtes encara avui dia per resoldre. No serà sinó amb esforç i tenacitat que podrem arribar a treure'n l'aigua neta sobre aquests punts foscos de la vida del Descobridor.